СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVIII. Ч. 189. Джерзи Сіті, Н. Дж., пятниця, 15 серпня 1930. VOL. XXXVIII. No. 189. Jersey City, N. J., Friday, August 15, 1930. THREE CENTS.

КАПІТАН ҐОКС ПОБИВ РЕКОРД ЛИНДБЕРҐА

НЮ ЙОРК. — Капітан Ґокс осягнув новий летунський рекорд. Ото перелетів простір з Лос Енджелес над Тихим океаном до Кортіс Ейрпорт над Атлантиком на протязі 12 і пів годин. В той спосіб побив він рекорд Линдберґа на дві години і 20 мінут.

Коли висідав з літака, був у дуже добрім гуморі. Казав, що не почуває себе втомленим, а тільки хоче їсти. Рівнож надмінив, що його літак назначений числом 13, та що лет відбувся 13. серпня. Значить, тринацятка не така нещаслива, як про неї говорять.

Линдберґ і Чемберлейн, як тільки довідалися про цей лет, заявили, що він є великим успіхом, бо в той спосіб зближуємося до того, що через ніч буде можна відбути літаком подорож поперек американського континенту.

ДУМАЮТЬ ЛІТАТИ 1,000 ГОДИН.

СЕЙНТ ЛУІС. — Дейл Джексон і Форест О'Брайн уже побили рекорд братів Гонтерів, літаючи у воздусі без перерви 555 годин. Врадувані заявили, що літатимуть ще місяць, а може й довше. На всякий случай хочуть літати 1,000 годин, щоби осягнути такий рекорд, якого не міг би ніхто інший побити.

СПЕКУЛЮЮТЬ НА ПОСУСІ И НА ПОЖИВІ.

ВАШИНГТОН . — Президентови Гуверови донесено, що спекулянти в Ню Йорку вже піднесли ціну на середники людської поживи, заробляючи в той спосіб тижнево до $7,000,000. Тесаме пробують завести і по інших містах.

В порозумінню з секретарем хліборобства пороблено заходи, щоби того рода спекулянтів поставити перед суд. Уряд запевняє, що нема ніякої підстави до підвишки цін на харчові середники, бо поживи є доволі.

ЯХТ, ЯКИЙ ПЕРЕПЛИВ ОКЕАН У 23 ДНЯХ.

НЮ ЛОНДОН (Конетикот). — „Шемрок V", зелений яхт сера Томаса Липтона, приплив до Америки, щоби взяти участь у перегонах, які зачнуться 13-го вересня. Яхт є довгий 81 стіп і має 135 тон поємности. Перебув він дорогу, довгу 4,000 миль, на протязі 23 днів.

ДІЛЯТЬ ПЛЯНТАЦІЇ МІЖ ФАРМЕРІВ.

МЕКСИКО СИТІ. — Президент Ортиз Рубіо підписав декрет, яким знесено великі земельні плянтації, котрі належали до держави. Земля та має бути розділена між малоземельних фармерів. Кажуть, що се тільки початок земельної реформи. Згодом буде поділена в той самий спосіб і та земля, яка належить до приватних великих власників.

ЗА ЩО БУДУТЬ СВАРИТИСЯ ПРИ ВИБОРАХ.

НЮ ЙОРК. — Демократи приняли визов сенатора Феса, голови Народнього Республиканського Комітету, і рішили поставити тарифу при виборах до конґресу як найважніше питання теперішньої американської політики.

ҐРОСЕРНИКИ УСПОКОЮЮТЬ ПУБЛИКУ.

БАЛТИМОР.—Зприводу катастрофи ізза посухи і поголосок, що все подорожіє, люди почали закуповувати більшу скількість законсервованих продуктів. Це спонукало ґросерників до заяви, що такий переполох не має оправдання, бо на разі нема мови про підвищення цін на консервові вироби споживчих артикулів.

ПРИЗНАЄТЬСЯ, ЩО СКИДАВ БОМБИ.

МОРФІСБОРО (Ілинойс). — Місцевий летун Пол Монтґомері признався при допиті, що це він скидав бомби на майнерських полях біля місцевости Провіденс у стейті Кентоки. Він каже, що до цього змусили його два чоловіки, які ґрозили йому враз і непосцуху смертю.

Монтґомері подав далі, що він скидав бомби так, щоби не нанести людям ніякої шкоди. Разом з тим подав імена тих, які його змусили до киданя бомб.

ВИПРАВДУЮТЬ БИЛИНҐСА.

СЕН ФРЕНСИСКО. — Дальші свідки, які зізнавали в справі кидання бомб підчас Дня Приготовання в 1916 році, стверджують, що зізнання Естелли Смит і Джана Кровлея, які заважили на засуді Билинґса, не правдиві. Д-р Шейн, дентист, у якого працювала Мисс Смит, подає, що вона йому ніколи не говорила про Билинґса та що він його ніколи не бачив.

ТЕЛЕВІЗІЙНА СТАЦІЯ.

ВАШИНГТОН. — „Ди Коломбія Бродкестінґ" внесла подання на дозвіл заложення в Ню Йорку телевізійної стації.

ПОХОРОН ЛЮДМІЛИ МУЛЯРЧУК.

По 4 місяцях важкої хороби померла в Ню Йорку бл. п. Людміла Мулярчук, жінка Йосифа Мулярчука, довголітного й діяльного члена У. Н. Союза. Покійна залишила по собі глибокий жаль, бо була щира й патріотична громадянка, котра завжди живо інтересувалася усіми проявами нашого народного життя.

Похорон відбудеться в пятницю, 15 серпня, в 9 годині рано з похоронного заведення Юлії Яреми.

„Р-100" ВЕРТАЄ ДО АНГЛІЇ.

Дирижабль „Р-100" вертає назад до Англії. Повезе кошик щойно дозрілих бресків, як презент від одного фармера для престолонаслідника князя Валії.

МІСТОЧКО РАЙН, САСК., ПОГОРІЛО.

Місточко Райн, Саск., положене 22 милі на північ від Йорктону, погоріло 24. липня і з його бізнесової частини осталися тільки румовища. Пожежа вибухла в 8 годині рано в ґараджу Митра Ґуляка. Ґуляк наливав ґазоліну у машину, яка робила світло для ґараджу. Машина була в руху і кадка з газоліною експльодувала. Переполоханий Ґуляк кинув баньку з ґазоліною і полумінь відразу розширилася. Намагання вгасити вогонь не вдалися, тимбільше, що в Райн нема знарядів до гашення вогню. Поки приїхала допомога з Канори, а спеціяльний потяг привіз засіб води для гашення вогню, годі вже було вратувати найбільше загрожені будинки.

ВИСОКІ ПОДАТКИ ПРИЧИНОЮ НЕЩАСТЯ.

До села Дембіци в пржашському повіті (біля Варшави) прийшов з поліціянтами податковий секвестратор, щоби з господаря Александра Осовського стягнути 200 зол. залеглого податку. Коли на просьбу господаря секвестратор не хотів продовжити терміну платности залеглого податку й хотів забрати Осовському корови, тоді господар вхопив за косу й кинувся з нею на одного з постерункових. Почалася бійка між Осовським, його жінкою і поліціянтами, яка закінчилася тим, що поліціянти тяжко ранили Осовського. Він по кількох годинах помер у шпиталі. Коли про цей випадок довідалися селяне з поблизьких сіл, урядили велику демонстрацію перед поліційним будинком у Пржашнишу, здемолювали його нутро й пішли демонстраційним походом під староство. Щойно інтервенція більшого відділу кінноти „успокоїла" демонстрантів. Осовський був сестрінцем кардинала Каковського.

ЗМАРНОВАНІ ЗУСИЛЛЯ БІДНИХ КИТАЙЦІВ.

Шість Китайців хотіли перекрастися до Канади англійським кораблем „Бенарті", що плив до Ню Вестмінстер, Б. К. Вони забилися під вуголь, і сиділи там два тижні. В тім часі корабель фуміґовано і тільки якомусь чудови треба завдячувати, що до Китайців убийчий газ не дістався. Скільки Китайці мусіли перетерпіти, це переходить уселе поняття. Тимчасом все те було надармо, бо Китайців найдено, коли корабель приплив до берега. Іміґраційний уряд відсилає їх назад.

ЩЕ ОДНА КАРА СМЕРТИ В ПОЛЬЩІ.

В Гливичах біля Катовиць суд присяглих засудив Юрія Притулу на кару смерти через повішення за вбивство своєї любовниці Сокирової. Притула почувши присуд, розплакався і зімлів.

ЗА ПРИКЛАДОМ БЕСІДОВСЬКОГО.

Радник большевицької торговельної місії у Стокгольмі, Фрідман, попросив шведську владу, щоби дала йому „право азилю". Він каже, що дістав дуже загадочний приказ негайно вертатись у Москву й не хоче послухати того приказу.

УТІК ПОЛІТИЧНИЙ ВЯЗЕНЬ.

На днях із залізничого воза на лінії Киверці і Звірів недалеко Луцька утік політичний вязень Михайло Олексюк, якого експортовано з одного міста до другого. Поліція шукає його і є поголоски, що Олексюка зловлено в Луцьку. Михайло Олексюк був арештований під закидом державної зради і в Луцьку мав станути перед судом.

УБИВ БАТЬКА.

Уресторані Ґрінфельда у Львові нотований злодій Ст. Квецінський убив ножем свого батька Петра. Причиною була жінка Вільманова, з якою Станислав Квецінський мав любовні зносини.

САМОГУБСТВО ДИРЕКТОРА БАНКУ.

У Зборові відобрав собі життя вистрілом в уста директор Залічкового Банку Григорій Швець.

УТОПИВ ДІВЧИНУ.

Двох селян, Микола Лисий і Петро Панчишин, виловили в ріці Стрипі труп Насті Олексевич, 24-літньої дівчини із Трибухович, пов. Бучач. Поліція арештувала Михайла Хомина з Трибухович, бо є підозріння, що він задушив її і втопив, щоби позбутися своєї любовниці, а оженитися з богатшою від неї.

УКРАЇНСЬКІ СТУДЕНТИ В КАЦАПСЬКИХ РУБАШКАХ.

Львівське „Діло" дорікає галицьким українським студентам, що зачинають носити московські рубашки та їздять в них по селах і так дають злий приклад, бо сільські хлопці їх наслідують і собі зачинають носити такі рубахи.

Московські рубашки се колірові сорочки, які запинаються з боку на ґузики. Вони мають високий тісний ковнір, який теж запинається на ґузики. Ті сорочки бувають у ріжних красках, але переважно чорні, щоб не треба було їх часто прати.

ПРОЦЕС, ЩО ТРІВАВ 430 ЛІТ.

В суді Нордгавзені в Надренщині закінчився судовий спір між містами Занґерґавзен і Мільгавзен. В 1500 р. це перше місто позичило другому 2,420 карон, яких через 30-літню війну не віддано в пору, а по війні загубились акти цеї позички і нова міська рада не хотіла довгу оплатити. Справа на довгий час забулася, але за сто літ місто Занґерґавзен нагадало собі цю позичку і почало процес, який аж тепер скінчився так, що місто Мільгавзен мусить заплатити свій довг эперед 430 літ.

16 ТУРИСТІВ ЗГИНУЛИ БІЛЯ ОДЕСИ.

З Одеси прийшла вістка, що підчас перевоження рибальськими човнами туристичної прогульки з корабля на беріг перевернувся один човен, а 16 туристів утонуло. Сталося це наслідком недбальства корабельної управи. Арештували заступника капітана корабля та кількох людей з залоги.

ЗА СКИБУ.

Недалеко Ковля скочив під поїзд і згинув на місці 25-літний селянин Сергій Бідний з села Дубова. Слідство виявило, що батько самовбивника ділив між синів своє поле і при тім скривдив Сергія, що пхнуло сина до самогубства.

НА ПОЛІЦІЇ БЮТЬ.

„Хвиля" повідомляє, що львівський пиодовник поліції Васілевський, керовник бриґади для поборювання злодійств, побив тяжко на поліції арештовану під закидом крадіжи Дячківну та кидав нею об долівку. Таксамо побив арештовану Гаврилюківну. Опісля випущено обі дівчині на волю. Побиті пішли до судового будинку при вул. Баторія та розповіли про побиття прокураторови д-рови Зубжицькому, а на доказ показували тіло, вкрите закровавленими пругами. Прокуратор Зубжицький казав підпрокураторови д-рови Мостовському списати протокол, а побитим зголоситися у слідчого судді Вітошинського для лікарських оглядин.

ВЕРИҐІНІВ СПОСІБ ПЕРЕКОНУВАННЯ ЗАПРИКРИЙ.

Спосіб, яким духоборський провідник Петро Вериґін молодший переконує своїх одновірців, є трохи заприкрий з англійської точки погляду. Поліційний суддя Кров у Грен Форкс не одобрює цього способу і 25 липня зазначив свою незгоду з методами Вериґіна засуджуючи його на 50 доларів кари. Вериґін волів піти до арешту, ніж заплатити кару, але його секретар прийшов незадовго з грішми, заплатив кару і вибрав свого зверхника.

Вериґіна обвинувачено, що він заколочував спокій, і пять свідків посвідчили, що Вериґін бігав улицею з палицею, грубою, як кіл з плота, та бив нею своїх одновірців. Вериґін пояснив, що він скликав був збори духоборів, а всі урядники не явилися. Тоді він пішов по коршмах (бір парлорс) і кого там зі своїх одновірців найшов, того гнав буком на мітінґ. По думці Вериґіна він мав право так робити, одначе думка судді була інакша і лишилося на тім, що суддя думав.

СМЕРТЬ У ГОРІЮЧІМ МЕТАЛІ.

Із Кастлрорду повідомляють, що зпід звалищ фабрики добули 11 трупів. Катастрофа наступила мабуть наслідком вибуху якогось квасу, що спричинив три вибухи. На місто в промірі одного км. від місця катастрофи посипався град відломків розжареного металю, а рівночасно огонь охопив фабрику. Згоріло ¾ фабрики. Вибух був такий сильний, що труна одного робітника найшли в недалекій ріці, де кинула його струя повітря. Робітники хотіли передістатися крізь полумя. Чотири години після катастрофи не вдалося ще видобути всіх трупів.

З РОСІЇ ТІКАЮТЬ ВІД ГОЛОДУ

ХАРЧОВА СПРАВА В РАДЯНЩИНІ З КОЖДИМ ДНЕМ ПОГІРШУЄТЬСЯ.

ГЕЛЬСІНҐФОРС (Фінляндія). — Зі сторони радянської Росії кождого дня переходить кілька людей кордон Фінляндії, шукаючи поратунку від голоду. Втікачі переборюють страшні трудноші, переходячи кордон, довгий від Ленінграду аж до Арктичного океану. Число втікачів з кождим днем збільшується, не зважаючи на пильну охорону большевиками своїх кордонів.

Цими днями, наприклад, перейшла кордон Фінляндії молода дівчина, яка чотири дні йшла густими лісами й зрештою мусіла переплисти зимну граничну ріку, ховаючись від російської кордонної охорони.

Втікачі розповідають, що голод у Росії збільшується з кождим днем. Харчі тепер можна дістати лише в спекулянтів у великому секреті. Ціни на все застрашаючо великі. Наприклад фунт цукру в Ленінграді тепер коштує понад 2 дол. 25 центів. Багато німецьких фармерів у районі Ленінграду просять дозволу в радянського уряду виемігрувати з Росії.

НЕ ВИКОНУЮТЬ ПЛЯНІВ ПЯТИЛІТКИ.

МОСКВА (СССР). — Урядові кола заалярмовані тим, що пляни пятилітки по добуванню вугля, виробленню заліза, цементу, по перевозці вантажу на залізницях та інші не виконуються й далеко відстають від того, що вже треба було зробити. Як на причину вказують на часту зміну робітників на ріжних роботах, великі прогули й пиятику серед них.

В деяких випадках склад робітництва за рік змінюється цілковито два рази, а наприклад на Дніпрельстані в одну ніч лишили роботу 4,000 робітників. Причиною такої зміни робітництва й лишення ним роботи є тяжкі умови праці, харчові недостатки, а також застрашаючі санітарні умови життя. Робітництво, ставши на працю, скоро кидає її й знову тікає до сіл, звідки воно приходить до роботи.

В деяких випадках на підприємствах бракує 50% потрібних робітників. Тепер влада заклопотана тим, як привязати робітників до місця їх праці та спинити пиятику, яка дуже поширилася поміж всіма категоріями робітництва.

ЗАГРОЗА НАНКІНОВИ.

ШАНҐАЙ (Китай). — Фінансове становище нанкінського уряду тепер таке, що він не може виплачувати утримання армії та своїм урядовцям. Крім того всі воєнні сили Нанкіна післано на фронт, а в самому Нанкіні лишилася дуже мала залога. Тому можна сподіватися там кождої хвилини перевороту, тим більше, що в околицях Нанкіна збираються банди селян, серед яких противники уряду ведуть аґітацію.

Чужинецькі війська в Ганкові приготовляються до оборони районів міста, в яких мешкають чужинці, щоби в разі захоплення його повстанцями не допустити до масакри чужинців.

ВОЖДИ ІНДУСІВ НА НАРАДІ.

БОМБЕЙ (Індія). — В Пумі, де тримають у вязниці Ґандія та кількох інших індуських вождів, тепер відбуваються наради між увязненими та більш поміркованими вождами, які вважають потрібним прийти до порозуміння з Англійцями. Вислідів першого дня наради до прилюдного відома не подають, але сподіваються, що нарешті Ґанді та його ближчі помічники зменшать свої домагання.

Нарада триватиме далі, аж поки вона не прийде до якогось позитивного вирішення.

БЕТЛЕН ЗНИК У БЕЗВІСТЯХ.

БУДАПЕШТ (Угорщина). — Невідомо де подівся премієр-міністер Угорщини граф Бетлен. Він десь зник з Будапешту. Ніхто не знає, куди він виїхав, а тому преса та громадянство поширюють ріжні чутки, бо навіть його заступник на становищу премієра й жаден міністер не знають, де він дівся.

Дехто каже, що він виїхав до Англії в справі затягнення позички для Угорщини, дехто каже, що він виїхав кудись для переговорів про поворот Отта на королівський престол, дехто каже, що він виїхав до Австрії в гори й т. п. Секретар його говорить, що Бетлен виїхав для полагодження дуже важних державних справ. А покищо ніхто не може відшукати його сліду.

ПОЛЬЩА БЄ НА ТРІВОГУ.

ВАРШАВА (Польща). — Польські урядові кола й громадська опінія дуже занепокоєні промовою німецького міністра Тревірануса, якиий на партійній конференції заявив, що Німеччина має домагатися ревізії її східних кордонів. Притім він отверто сказав, що мусить бути знищений польський коридор, а німецькі землі, які тепер захопила Польща, повернені назад до Німеччини разом з Данціґом.

Польська преса кричить на трівогу і домагається, щоби великі держави запротестували проти такої заяви Тревірануса. Вони говорять, що Польща до останньої каплі крови буде боронити свої кордони.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За оголошення редакція не відповідає.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order

Тел. „Свободи", Montgomery 5—0498. Тел. У. Н. С.: Montgomery 5—1838.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЩЕ ПРО ОДНУ „ВИЩУ" КУЛЬТУРУ

В імя „вищої" російської культури міністер народньої освіти, ґраф Д. Толстой, заявив ще за царату в 1870 році, що „звичайно, метою освіти всіх інородців, що живуть у межах нашої батьківщини, безперечно має бути обрусіння їх і злиття з російським народом". Знову в імя вищої пролетарської культури твердив Ленін, що „жадної фіксації націоналізму пролетаріят підтримати не може. Навпаки, він підтримує все, що допомагає усуненню національних ріжниць, упадкови національних окремішностей, все, що робить звязок між національностями щораз тіснішим, все, що веде до злиття націй".

Зоольоґічний інстинкт Ґрабського чи Толстого зійшовся чудово з наукою Леніна. Тому саме того рода ученики Леніна, як Давидов, виписують тепер таке: „Мовою пролетарської революції СССР. є мова російська й передівсім під цим кутом зору належить розглядати питання про російську мову. Від часу жовтневої революції російська мова набула іншого, революційного значіння. **Вивчення російської мови повинно провадитися, як вивчення мови найбогатшої культури,** як мови пролетарської революції".

Знову інший московський большевик, М. Ванне, пише, що російська мова є найбільш поширеним засобом „людського спілкування" і уявляє собою „вищий рівень клясово-політичної культури." Таких цитатів можна навести повно, а знайти їх можна у статті **„Слідами Царату",** поміщеній в Літературно-Науковім Вістнику, в числі за липень-серпень.

Там і знайдемо цікавий матеріял, як то Москва защіплює „вищу" культуру і як нехтує мовою „національної меншости", себто тих Українців, яких відрізано згідно з совітським розумінням права самоозначення народів від українського пня і яких тепер нараховують поза Радянською Україною на **7,000,000.** В імя „вищої" клясово-політичної культури **нема** для міліонів Українців на Північнім Кавказі досі **навіть ще плянів щодо українізації,** а в Донській окрузі, де Українці становлять 89% населення, нема у відділі народньої освіти ні одного українського робітника.

Таке подають самі урядові большевицькі звіти. І все в порядку. Бож під большевиками доволі мови Леніна, мови „вищої клясової культури!"

М. С.

ВЕЛИКІ СИЛОВІ ЕЛЄКТРИЧНІ ЛІНІЇ В ЕВРОПІ

(Оригінальний допис до „Свободи" з Берліна).

(1)

На другій світовій енерґетичній конференції в Берліні предложив інж. Оскар Олівен з Берліна під розгляд конференції загальний проєкт проведення загально-европейської силово-електричної сітки. **Сам проєкт дуже цікавий** і варта з ним познакомитись та взяти його під розгляд вже тим більше, що **в нього включено також Україну.**

Від самого початку примінення електрики в практиці зачато будувати малі електричні централі, розраховані на потреби даної місцевости. Зґодом електрику зачато примінювати на все більших і більших областях і показалась потреба будувати більші стації, а сьогодня то вже подекуди й політичні границі не стають на перешкоді виміні електричної енерґії між поодинокими державами. В останніх часах прийшли до того переконання, що це все треба зробити в ще більших розмірах, цебто обхопити сіткою електричних стацій і проводами цілу Европу і в той спосіб повязати як політичні так і господарські фактори поодиноких країн в одну цілість, що причиниться безперечно до зближення народів до себе. Вже нині техніка будує електричні проводи для проведення току з напруженням в 200,000 Вольт з тим однак розрахунком, що тими самими проводами можна буде проводити ток з напруженням в 400,000 Вольт. З того вже виходить, що теперішні будови в области засоблювання країв електричною енерґією вже будуються по певному пляну і з певним розрахунком на будуче. Всежтаки ще не перейшли до розмірів континентальних, цебто щоб розбудову ведено було в ще більшому розмірі, а саме для цілої Европи, На перешкоді тому всему стоять нині політичні границі. Давніще було таксамо, але почта, телеґраф, телефон, радіо, фінанси, залізниці і т. д. поборoли ті трудноці. Таке саме мусить зробити і електричне господарство. Розуміється, що з виконанням такого пляну всі малі стації, що вже тепер працюють, останугь зайві. Цього однак в скорому часі нема чого боятись. Вони будуть служити як резерва. Робітників і урядовців з тих малих стацій можна буде розпреділити по ріжних установах звязаних з розподілом та проводом електричної енерґії в головній сітці. Тоді й розвиток індустрії піде вперед через те, що вона буде мати дешеву енерґію, але за те в довільній бажаній скількости. Технічне проведення такої електропровідної сітки не стріне таких перешкод, як це є напр. з залізницями. З другого боку проводження електричної енерґії на великі віддалення вимагає напруження 400,000 Вольт, бо інакше ціла установка не буде оплачуватись і замісць зисків принесе лише страти. Щоб таку проведену сітку привести до того стану, щоб вона рентувалась, треба ще довгих років. Однак всі розрахунки вказують лише на користи такого проєкту. Тоді можна буде використати всі природні збірники води, чи іншими словами засоби енерґії, повністю і то в залежности від пори року, як от приміром Альпи, Дунай, коло Залізної Брами і т. д. При цьому не треба будувати великих і дорочих гребель для накопичування енерґії на якийсь час, бо коли пр. в Альпах не можна буде використовувати природних збірників води, то на то місце прийде Дунай чи інша стація. Вони будуть засобляти енерґією ті околиці, де в дану пору не можна буде працювати стаціям задля браку води. Всі стації будуть працювати в залежности від пір року і разом себе будуть доповнювати. В той спосіб заощадиться дуже богато на будівельному капіталі. До того всього долучаються ще силово-електричні теплові установи, що будуть мати змогу економічніще ніж досі працювати. Заощаджені на будові гребель і інших зайвих установок гроші можуть пізніще піти на будову нових стацій чи удосконалення старих. Сіткою проводів можна получити з собою такі централі, що тепер не рентуються і повністю не використовуються, як рівнож збудувати нові, що тепер при великих віддаленнях від центрів зуживання електричної енерґії не рентувались би, як от напр. Дунай коло Залізної Брами і Дальматійське побережжя. В той спосіб можнаб здобути ще один міліон кільоватів енерґії. В Норвеґії водні сили не використані тому, що нема змоги їх влучити в сітку і нема кому їх зуживати повністю. Країни, що не будуть лежати на шляху головного проводу, дістануть додаткові бічні проводи. Тим способом можнаб було в Европі використати в короткому часі 5,000,000 кільоватів водної енерґії, що тепер не використовуються. То саме відноситься до вугля і нафти. Запроєктована сітка проводів якраз переходить через области з нафтою і вуглям.

Теперішні силово-електричні централі працюють річно лише 2,000—3,000 год. Богато великих заводів самі мають власні електричні установи тому, що вони не лежать в области великих теперішних електричних стацій, що моглиб їм постачати відповідну енерґію. Електрометалюрґія і електрохемія ростуть і в будучому будуть розбудовуватись по лінії загального проводу і не будуть залежні від місцевого жерела енерґії та самі не будуть витрачувати капіталів на будову власних стацій. Кромі того дуже важну ролю грає в розрахунках також і освітлення. Коли в Ростові темніє, то в Букарешті ще одна година ясно, в Відні 1 год. 30 мін., в Ціріху 2 год., в Барцельоні 2 год. 30 мін., а в Лісбоні 3 год. 10 мін. В Варшаві, Берліні й Парижі ріжниця між початком годин праці виносить приблизно 1 година. З півночі на полудне можна удержати рівновагу використання освітлення в зимі. Це якраз дасть змогу використовувати заложені стації повністю, щоб вони рентувались. Рівнож і залізниці перейдуть на електричний погон, як от тепер в Швайцарії, але це буде аж тоді, коли всі країни будуть засоблені вже відповідною електричною енерґією. Транспорт буде грати дуже важну ролю в використанні централь.

В 1882 році проводжено електричну енерґію на віддалі 57 км. при напружені в 2,000 Вольт. В 1891 р. 180 км. при 25,000 Вольт в 300 кінських сил трохфазний ток. Коло 1900 р. проводжено вже ток з напруженням в 80—100,000 Вольт. Зараз після війни вже 120,000 Вольт, а тепер в 200,000 Вольт, що вже дає змогу засоблювати енерґією далеко положені країни. Розуміється, що всякі труднощі треба усунути при помочі інтернаціональних договорів.

В загальній сітці проводів нема Анґлії, а це тому, що нині ще не можна через канал провести проводів на таке високе напруження. За це анґлійське вугля буде зуживатись в Кале на французькому побережі. Північна і середна Росія не включена також в сітку проводів тому, що там нема відповідних джерел енерґії ані центрів для зуживання тої енерґії. Використано лише Україну. Саму сітку проводів запроєктовано так, що вона веде через центри індустрії і великі міста, що можуть зуживати відповідну скількість енерґії. Краї з малими вимогами діставлиб бічні получення від головних проводів на 100,000 Вольт.

З півночі на полудне запроєктовано 3 головні лінії.

1. Осльо в Норвеґії з використанням водної енерґії з відногою до Швеції, Ґотенбурґ, Гольмштадт, Копенгаґа, Нікибінґ, Гамбурґ, Берлін, Галля з використанням бурого вугілля, Нірнберґ, Мінхен з використанням водної енерґії, Інсбрук, Тридент, Міляно з використанням водної енерґії, Падуя, Ґенуа зі стацією на камінне вугілля і Рим з використанням водної енерґії.

2. Кале з використанням анґлійського, французького і бельґійського вугілля, Париж з вуглевою стацією, Ліон, Авініон з використанням течії Родану, Барцельона, Сараґосса з використанням водної енерґії, Мадрид і Лісбона з вуглевою стацією.

3. Варшава, Катовиці з використанням шлезького вугля, чеський вуглевий район, Відень з водною стацією, Леобен, Ґрац, Марбурґ, Загреб, Мостар з водною стацією, Цетиніє, Скутарі і Ельбазан з водною стацією.

(Конець буде)

ЩО Є ГОЛОВНОЮ ЗРАДОЮ.

В краківськім „Куріерку" появився допис про „антипаньствове вистомпеня" українських послів, які носять у собі всі знамена... головної зради. На доказ того „Куріер" пише:

„В останніх днях український посол з УНДО Паліїв на однім вічу в коломийськім повіті виголосив таку безличну промову, що тим повинні занятися прокураторські власти.

„Цей український „вибранець люду" послугувався без скрупулів брехнею і провокаціями.

Говорив напр., що з 3,500 українських шкіл, які існували в 1918 р., сьогодня остало всього 400, а решту перемінено на польські, зглядно утраквістичні".

Далі говорив пос. Паліїв, що в школах учать учителі Поляки, які часто не вміють слова по українськи та що Українці платять великі податки, бо Польща удержує велику армію і поліцію, на яку видає 1,200 міліонів злотих."

Після кількох перекручених фраз „Куріерек" думає, що „прокураторські власти повинні занятися пос. Паліївим і виточити йому процес за державну зраду".

Знаменитий спосіб! Опатентувати його. Редакторів „Куріерка" покликати на свідків, що це все неправда, а підсудного повісити. Бо й справді: як можна говорити „таку неправду".

НЕ ЗАБУВАЙТЕ ЗА СИРОТИНЕЦЬ-ЗАХИСТ У. Н. СОЮЗА

МІТІНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ. Бр. св. О. Николая, від. 4, повідомляє своїх членів, що місячний мітінґ відбудеться в суботу, 16 серпня, точно в годині 7-ій вечером, в гали Нар. Дому, 72 Моріс ул. Проситься всіх членів прийти на сей мітінґ, а довгуючих проситься вирівнати свої залеглости, бо інакше будуть суспендовані. — Йосиф Крайник, предс.; Василь Глива, кас.; Семен Кусень, секр.

КОРТІС БЕЙ, МД. Бр. св. Михаїла, від. 55, повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що звичайні збори відбудуться в неділю, дня 17 серпня, точно в годині 2-ій попол., Обовязком є кождого члена явитися на збори, бо є важні справи до полагодження. Довгуючим пригадується, щоби по можности вирівнали свої вкладки. бо в противнім разі будуть виключені з членства. — Антін Бартох, предс.; Петро Чайківський, кас.; Николай Шандровський, секр.

СКРЕНТОН, ПА. Тов. Вільна Україна повідомляє всіх своїх членів, що місячні збори відбудуться в суботу, 16 серпня, в годині 7.30 вечером, в Укр. Гор. Клюбі, 618 W. Laskawanna Ave. Проситься членів прибути на означений час, а довгуючих проситься вирівнати свої залеглости. — Р. Рубльовський, секр.

БЕТЛЕГЕМ, ПА. Уряд відділу 288 подає до відома усім членам згаданого відділу, що звичайний мітінґ відбудеться в суботу, 16 серпня, точно, в годині 7-мій вечером, з причини тої, що дня 17 серпня, в неділю, згаданий відділ устроює 20-літний пікнік. Заразом повідомляється усіх членів, щоби дня 17 серпня точно в годині 10-тій рано зійшлися до галі, бо будемо збирати фотоґраіфю з дорослих членів і дітей, а відтак поїдемо разом на пікнік. Пікнік відбудеться на фармі Стефана Кулика. — Т. Завацький, предс.; М. Ґреґораш, кас.; Іван Малицький, секр.

КАРТЕРЕТ, Н. ДЖ. Тов. Запорожська Січ, від. 342, повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що місячний мітінґ відбудеться в неділю, 17-го серпня, в годині 1.30 пополудни. Проситься всіх членів прибути на сей мітінґ, бо є одна дуже важна справа, що мусить бути полагоджена. Пригадується довгуючим членам, щоби вирівнали свій довг, бо в противнім разі будуть суспендовані. Будемо приймати нових членів без оплати вступного. Не явившийся на мітінґу член заплатить кару. — М. Дмитрів, предс.; Й. Клебан, кас.; І. Маркович, секр.

МЕКАДУ, ПА. Тов. Сош. св. Духа, від. 7. повідомляє, що звичайний мітінґ відбудеться в неділю, 17 серпня, в годині 4-тій попол., в гали церковній. Проситься всіх членів прибути на згаданий мітінґ, бо є важні справи до полагодження. Довгуючі члени мусять вирівнати свої залеглости, бо в противнім разі будуть суспендовані. — Андрій Капітула, предс.; Петро Пухир, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Бр. св. Володимира, від. 130, повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів, що місячні збори відбудуться в суботу, 16 серпня, точно в годині 8-ій вечером, в У. Н. Домі, 217 Іст 6-то вул. Обовязком є кождого члена явитись на зборах, бо є важні справи до вирішення. Котрі члени ще не зложили жертви на СиСиротинець У. Н. Союза, нехай постараються принести на сі збори. Пригадується інтересованим членам, щоби привели з собою нових членів, бо будемо принимати до Бр. і У. Н. Союза. Члени, котрі ще не заплатили за тікети на пікнік, нехай постараються принести на сі збори тікети або гроші за них. — Николай Марків, рек. секр.

Член У. Г. А.

ОСТАННІЙ АКТ ТРАҐЕДІЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ

(2)

Начальний вожд тов. Порайко і член Реввочиради Затонський. Стрільці все те бачили, все те чули, однак „союзники" не знайшли у них пригідної почви під свій посів. Вони добре памятали, як ті оплюгавлені „буржуї" переносили разом з ними ті самі труди й невигоди, як клали свої молодечі голови чи то на полі бою, чи в холодних кімнатах шпиталів Винниці, Жмеринки, Бару, Немирова, Тульчина, Воронович, Бершаді. Вони не забули, як ці оголошені Порайком і Затонським „контрреволюціонери" не відцуралися їх, а піклувались немов матері дітьми, коли тифова горячка палила їм уста й перед очима стояли примари.

— Наші старшини буржуї?! Якіж вони буржуї, коли батьки їх працюють так само в поті чола як наші, й лишень своїми власними силами добились вони тої освіти та інтеліґенції! — говорили стрільці між собою.

Дійсність була у них перед очима, а на пусті фрази вони були нечуткі.

Ще сегодня стоїть в моїй уяві один мітінґ. Сам тов. Порайко проводив ним. Фрази — „ріжте старшин! ріжте буржуїв! киньте в болото блакитно-жовту шмату й держіть високо знамя всіх вільних народів, червоний прапор!" — так і плили з його уст. Стрільці насуплені з похиленими головами стояли мовчки. Несмак і відраза малювались у них на лицях.

Заворушились. На підвищення виходить старий галицький дядько. Волосся довге, біле, спадає йому на рамена; вус повис козацьким звичаєм, очі сумні, задивлені в далечінь. Добровільно виїхав з підводою за галицьким військом.

— Не хочу вмирати на старість під ляцьким баґнетом. Спокійно зложу свою старечу голову на широких степах України, коли не доведеться мені повернути до рідні — говорив нераз дідусь.

Стихло. З запертим віддихом ожидали всі, що скаже він.

— Я старий — почав дідусь — й недовго мені бути на тім божім світі. Тільки під конець свого життя я бачу, що не так воно твориться, як повинно бути, й тому хочу вам дещо розяснити. Ми мали свого цісаря Франц Йосифа, мали Карла. Прийшла революція, настала Національна Рада, а відтак Диктатор. Не стало Диктатора з нами, мали ми свого старенького батька, ґенерала Т. І про всіх ми знали, хто вони такі були, ким вибрані або назначені. А тепер нам говорять — настала свобода. Прийшов якийсь Порайко. Хто він такий?! Чи знає хто з вас?! Хто з вас вибирав або назначував його на нашого команданта?

Счинилась метушня. Порайко хоче перервати йому бесіду, однак рішуча й грізна постава стрільців приневолила його залишити цей намір.

— Він говорить нам, що нема Українців, Німців, Французів, Москалів, а лиш один народ робітників і селян — продовжує дядько. — „Він говорить нам кинути в болото блакитно-жовтий прапор наш і заступили його червоним.

„Подивіться в природу на звірят і птахів, а побачите, що воно так бути не може. Чомуж ми всіх птахів не назвемо одним іменем, лишень називаємо горобців-горобцями, канарків — канарками, щиглів — щиглами і т. д.? Чомуж ті птахи не мають однакового піря, лишень одні мають сірі й чорні, другі жовті й зелені, треті червоні, чорні й сині і т. д.? Видно, що так бути мусить для відріжнення не лишень між птахами і звірятами, але й між людьми, бо так сотворив Бог і така його воля.

„Говорить нам різати своїх старшин, бо вони інтеліґенти, буржуї. А чи знаете ви, хто це ті буржуї?! А чи памятаете ви, як ми в Галичині ще за Австрії складали ґрейцар до ґрейцара на рідну школу; від уст собі відіймали й посилали їм до міста, щоби вони могли вчитися? Чи забули ви, що вони вийшли зпід тої самої задимленої стріхи, з тої самої курної хати, що й ви? І якіж вони буржуї? За щож ми маємо їх різати? А коли ми їх виріжемо, так хто тоді запровадить нас до Галичини? Думаєте може, що Порайко?! А коли повернемо до Галичини без них, то що скажемо перед своїми, коли нас поспитають, де ми їх діли? І виречуться тоді батьки — синів, брати — братів, проженуть нас із хати і скажуть: „Ідіть геть в світ за очі, бо руки ваші сплямлені неповинною кровю братів ваших!"

Дальше докінчити дідусь не мав спромоги. Його арештував тов. Порайко. Успіх бесіди однак був громом вдаряючий. Порайко, вповні розчарований, мусів чимскорше покидати мітінґ, щоби вийти цілo.

Такі мітінґи і виступи лучались спорядично. А чим більше цькували вони стрільців проти старшин, тимбільше ті держались осторонь від них й зближувались до старшин. Якась нерозривна тісна звязь духа все більше зміцнювалась між одними й другими. Це вже не були стрільці і старшини, а друзі недолі. Стрільці ставали ще більш карними ніж дотепер. Кождий приказ виконували як найточнійше. Відносились з пошаною до вищих від себе й слово „таваріщ" рідко коли впало з їх уст, мимо жадань старшин, які старалися оминути евентуальні, прикрі наслідки того. Бо свої яничари — карієровичі в роді комісарів і політкомів надслухували, шпіонували, провокували, а найменший нерозважний вислів сейчас доносили до „святая святих" комісаря Струхманчука. І богато ідейних гарних старшин невинно наложило своїми головами, або ще до сегодня скитаються по „червонім раю" через доноси тих яничарів. Щасливі були ті, котрим удалося в слушний час утекти в ряди партизантської армії ґенерала Омеляновича-Павленка.

Ще до того всего кождий мав перед очима наглядний образ, як та безталанна Україна в виді радянсько-соціялістично-федеративної републики представлялась. Як добро народа граблять вони немов стадо чорних круків. Як насильство, грабіж й убийство взяло верх над справедливістю, правом і законом. Як всі шляхотнійші чувства обльовуються та нищаться московськими зайдами. Все українське національне ганьбилося й переслідувалося в найжорстокійший і найбрутальнійший спосіб. На кождім кроці на двірци і вулицях швендяються аґенти чрезвичайки. Ніяк того зрозуміти ми не могли. Рішили не робити приготовань і здатися судьбі.

Відтак ми дізналися, що команда 44. дивізії не хотіла навіть нічого чути про відворот, мимо алярмуючих депеш, так певною була стійкости своїх військ. І для осторожности бриґада потайком зарядила бути готовими на всяку евентуальність до відступу.

На світанню, як небо займалося червоним промінням, наспів третий приказ, вислати в годині 9. ранком автомобілі на двірець по штаб бриґади. В кілька годин пізнійше появились перші ластівки відвороту, — відступаючі обози з фронту. Відворот відбувався дуже скоро, сказати можна панічно. Поляки перли без віддиху вперед. Добре знали, якого противника мають перед собою, й за всяку ціну старалися цілковито знищити його.

З своїх звідомленнях штабу Поляки подавали, що „большевицький фронт на Поділлю й Волині обсаджений найлучшими частинами червоної армії, а то галицькими бриґадами, заосмотреними в модерні технічні военні засоби".

Поляки наступали певними себе. Певність свою оплатили вони однак дорого. Ще раз пересвідчилися наглядно на своїй шкурі, що з Галичанами шуткувати не можна. Не одна мати Полька стратила свого сина, не одні діти — батька, не одна сестра — брата, не одна суджена — судженого свого на полях Чуднова, Бабушок, Романова, Колок та Михайлівки.

(Далі буде).

В кождій українській хаті повинна находитись „Свобода".

З ПРЕСИ

ПОЛЬСЬКА ПРОПАҐАНДА.

Від якогось часу в европейській пресі все більше появляються правдиві відомости про дійсний стан на українських землях, окупованих Польщею. Це, звичайно, дуже занепокоїло Поляків і вони тепер стараються всіма силами повести контр-агітацію, щоби збити правдиві твердження чужинецької та української преси.

Діяльність Української Військової Організації не мало завдала клопоту Полякам і тому вони направили свою контр-агітацію на здискредитування цієї організації. Така контр-агітація ведеться, як звичайно, не спиняючись перед жадними брехнями та інсинуаціями. Зразком її може бути допис, вміщений у нюйорській газеті „Сон“ з 12 серпня. Допис цей, як бачимо, написаний Поляком Феліксом Ржевуським.

Цей кореспондент поважної газети не спиняється перед тим, щоби пустити брехню, що У. В. О. одержує з Москви гроші на свою діяльність. Нібито большевики дають гроші тій організації, на яку вони з такою скажениною завжди накидаються та яку стараються знищити й підорвати до неї довіря серед українських мас, що, правда, їм не вдається. Тепер польський кореспондент до американської газети старається використати загальні антипатії до большевиків, щоби здискредитувати в опінії чужинців українську національно-революційну організацію, зробивши з неї большевицько-московську аґентуру.

Так саме наївним блофом є заява того кореспондента, що Польща ставиться прихильно до національних меншостей. Тут дві брехні. Перша, Польща не узглядняє права національних меншостей, а друга, на українських землях, окупованих Польщею, Українці не є національна меншість, а є хазяїном своєї землі, а Поляки там є національною меншістю, яка тимчасово панує на чужих землях.

Подаємо тут в цілому цей допис, щоби читачі могли порівняти її з тим, що ми свого часу передрукували в Свободі за Манчестер Ґардіяном, де кореспондент цієї найвпливовішої англійської газети подавав факти цінні, як золото, а важкі, як олово. Не брехливій водичці панів Ржевуських закрити дійсність, яка утворилася на українських землях під Польщею.

UKRAINIAN TERROR SPREADS IN POLAND.

Secret Society of Reds Holds Southeast in Awe.

By Felix Rzewuski.

Special Cable Dispatch to The Sun.

Copyright, 1930, by the New York Sun Foreign Service.

WARSAW, Aug. 12.—Alarming news is being brought here daily from southeastern Poland concerning the activities of secret Ukrainian terrorist organizations allegedly under command of Colonel Konovalec. Arson has recently become one of their chief weapons and within the last few days they have burned numerous fine farmsteads, country houses and crops, including those of Gen. Malczewski, the heirs of Gen. Rozwadowski, one of the heroes of the 1920 anti-Bolshevist campaign; a Franciscan convent and sixty others. Landowners and farmers in this large district, partly inhabited by a Ukrainian minority, are said to be living as though on a volcano.

The long list of terrorist crimes began with the sensational attempt on the life of Marshal Pilsudski a number of years ago. Filsudski escaped, but some of his attendants were shot down. Another unsuccessful attempt was made on the life of the Republic's President, Woyciechowski, and subsequently a high State official, Sobinski, was assassinated. Other violences included bomb throwing on inauguration day at the annual eastern fair at Lwow, intended to kill the Minister of Industry and Commerce, Kwiatkoski, and a recent mail coach attack resulting in the death of its escort.

All these attempts were committed mainly by members of the so-called Ukrainian military organization to which many Ukrainian students belong. It has been stated that they receive money and instructions from Moscow and are openly encouraged by Ukrainian extremists in Parliament.

Public opinion is incensed, inasmuch as the Government's attitude toward the Ukrainian and other minorities is friendly and liberal. The Nationalists attribute excesses to the too indulgent Government policy and recommend the use of an iron hand. It was warned that otherwise the population of the terrorized district may take the law into their own hands.

(*"The New York Sun," August 12, 1930*).

ВЕЖА ПОДРУЖОЇ ЗГОДИ.

Зростаюча незвичайно скоро скількість розводів у великих осередках культури зачинає поважно підважувати основи суспільности. Богато фільософів і реформаторів ломить собі голову, як би тому перешкодити. Звертаются за порадою до вчительки життя, історії і переконалися, що люде вже раз над тим думали і навіть придумали дуже оригінальний лік. Ось у Ціріху (в Швайцарії) була в середньовічних часах спеціяльна будівля, звана вежею подружої згоди. Були там кімнати, у яких замикали розбиті подружа на якийсь час. Така кімната була зовсім відрізана від світа і мала оригінальне уладження. Був там один стіл, одно крісло, один гребінь, одна ложка, одна тарілка, взагалі з усякої обстановки лише один примірник. Посварені чоловік і жінка мусіли хоч-не-хоч додержувати черги й уступатись собі взаємно. Отже коли їла жінка, мусів ждати на ложку чоловік, коли чесався чоловік, ждала на гребінь жінка і т. д. аж до найсмішніших подробиць. Зпочатку була між свіжими кандидатами війна або тєж консеквентне іґнорування, але пізніше потреба приневолювала мимоволі шукати якоїсь згоди. Проба ця в більшости кінчилася примиренням, а навіть зачиналася новим вибухом любови. Коли управа вежі дізналася про примирення, зараз оголошувала веселу новину цілому містови. Тоді означеного дня відпроваджували в процесії погоджених чоловіка і жінку і складали їм бажання. Сам побут у вежі не належав до почести і тому чоловік і жінка як сварилися, замикалися вдома на чотири спусти, щоби ніхто не знав про їх сварку. Тодішній літописець каже, що завдяки дєбрим впливам вежі розводи були дуже рідко.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

БОСТОН, МАСС.

Українська вистава.

В часи святкування трохсотліття стейту Масачусетс ріжними народами були влаштовані вистави своїх народних виробів. На загальній виставі була вряджена місцевими Українцями також і українська вистава. Тисячі глядачів відвідали виставу й приглядалися тому, що там виставили народи та порівнювали красу й багатство народного мистецтва кожної народности з иншими.

Ще перед урядженням вистави наші вороги москвофіли, бо правдивих Москалів тут нема, росповсюдили по Бостоні брехні, що Українці нічого не зроблять й нічого не зможуть показати, бо властиво „ніяких Українців“ тут нема. Та зрештою прийшлося їм всім заціпити зуби й прикусити язика, особливо після великого успіху нашого виступу з піснями, музикою та танцями. А зовсім уже ніяково стало нашим ворогам, коли вони побачили на виставі роскішний український відділ й недалеко від нього таки вбогий „російський“, що на нього мало хто звертав уваґу, а перед українським відділом завжди стояв натовп людей.

Вистава тягнулася два тижні й на ній перебувало кілька сотоk тисяч ріжного народу не лише з нашого стейту, але й з инших стейтів та з Канади. На нашій будці вже здалеку виднівся великий напис „Украіна“ і в будці чудесно вишитий тризуб, а сама будка була чудесно прибрана килимами, рушниками та иншими вишивками. Найбільше виробів для вистави дала пані М. Скубова з Ню Йорку, яка прислала чудесну свою збірку українських вишивок та виробів. Вона була одинокою, що відгукнулася зпоза Бостону на заклик комітету прислати йому до вистави українські вироби. До упорядкування будки й прикрашення її найбільше причинилася пані Івашків. Ця патріотка багато настоялася в будці підчас вистави та все інформувала чужинців про українську справу, про наші вишивки, про наші національні вироби, про ношу й т. д. Також немало при виставі потрудилися: о. Желиховський, гр. Д. Кузь та артист В. Авраменко.

Відвідачі найбільше спинялися перед українською будкою. Я не хочу хвалити свого, але мушу сказати, що Американці ввесь час домагалися, щоби ми їм, за яку лише хочемо ціну, продали свої вироби. Та ми нічого не продавали. Недалеко була російська будка, та в ній нічого не було, крім кількох діточих забавок. Там зпочатку були виставлені також і українські вироби, але Росіянам довелося їх поховати, коли ми заявили, щоповідомимо виставовий комітет, що Москалі виставили крадені від Українців вироби й тим хочуть здурити чужинців. Так само й жінка, яка була в російській будці, була змушена зміняти українське убрання на московське.

Навіть Поляки до нас відносилися далеко чемніше й старалися самі в себе нічого українського не виставляти, бо дещо там наше було. Вони приглядалися до наших вишивок та шкодували, що не мають таких гарних своїх. Та властиво й серед „Русскіх“ правдивих Москалів не було, а були все наші несвідомі та ріжні свідомі хруні з Закарпатської України, з Галичини та „Малороси“ з Великої України. Колиб ці хруні не голосили себе „Русскімі“, то про Росіян в Бостоні ніхто й не чув би, бо їх тут нема.

В останній день виставу відвідали ріжні американські та европейські вчені й фахівці у мистецтві. З них була складена комісія, яка присуджувала нагороди окремим народам за їх вистави. В комісії були такі люди, як один з професорів Гарвардського каледжу (файн арт деп.), другий професор і управитель найбільшого й найславнішого музею в Бостоні, третій управитель всіх публичних бібліотек у стейті Масачусетс та ще кілька знавців мистецтва. Як бачимо, комісія була компетентна видати свій осуд. Вона присудила Українцям за виставу дві перші нагороди: одну за гарну ручну роботу, а другу за мистецьке уряджения самої вистави. „Великіє Русскіє Люди“ дістали велику дулю, що їх кинуло в страшну злість проти Українців, яка знайшла свій вияв на сторінках московських та москвофільських газет.

Ми, Українці, бачимо, в чому наша сила й чим ми можемо показати чужинцям нашу культуру й чим ми можем здобути їх симпатії до свого народу та до його боротьби за українську державність.

Н. Давискиба.

ЩО ПРОДАВАТИМУТЬ, ЯК НЕ БУДЕ ЗВЖЕ ДОРОГОЦІННОСТЕЙ?

Большевицький уряд постановив прискорити продажу цілої збірки скиптрів і царських клейнодів. Суму грошей, яку одержать із продажі, мають ужити для цілей російського промислу. (Чи дійсно так буде? А не на щось инше — от прим. на закордонну большевецьку агітацію?) Уряд готов деяких клейнодів позбутися шляхом виміни за машини і сирівці. Якусь часть безцінних збірок продано вже в Ню Йорку і в Лондоні, решту вислали до Берліна. Там продажею має занятися фінансовий агент Сванідзе. Він одержав від московського уряду відповідні вказівки. У тих вістках большевицьких газет не сказано, скільки то дорогоцінностей, хочби ще давніше за царів награблених Москалями на Україні, вивезено і продано як московські.

ЛІХТАРНЯ СУЛТАНА ҐНАУНА

(Мароканське оповідання).

Один купець, на імя Фазі, мандрував із товаром по Судані. Мав він спільника Фезія. Цей посилав йому крам караванами через Сагару. Раз написав свому спільникові, щоби післав йому кандизований цукор, що по арабськи називається „сукар канділ“. У поспіху забув написати перше слово „сукар“. Тому доставець думав, що тамтой хоче канділ, що в арабській мові значить: велика, стародавна ліхтарня.

Тож Фазів спільник дуже счудувався, як прочитав його записку та не міг добре зрозуміти, навіщо мандрівникові по Судані старої ліхтарні. А що був совісний та точний в торговельних справах, став шукати в місці, де скидав старе залізо, поломану обстанову та непотрібні старі речі тай вишукав мідяну оливну лямпу і післав її приятелеви.

Той вельми счудувався, як дістав це, чого не бажав. А як здогадався про свою помилку, задумався, як то найкраще вихіснувати би стару олійну лямпу, коли вже зробила таку довгу мандрівку пустинею. Заніс її султанові Ґнауни в доказ приятельства.

— До чого воно служить? — спитався цісар.

— Цю річ наш султан (хай Бог благословить його) носить у великі свята на грудях, завішену на шовковім шнурі довкола шиї.

— Так, так! — сказав султан. — За те, що ти дав мені такий величний дарунок, зроблю тебе богачем до кінця твого життя.

І зараз завісив собі ліхтарню на шию та сів із достоїнством на престол і поглядав дуже гордо на своїх підданих. Вони кланялися йому низько, бо вірили, що це новий всемогучий фетиш. Потім сказав дати білому купцеві все, чого лише забажав би. Самособою, що то було золото. Наш Араб, збогачений нечайно, пустився назад до Фесія на чолі численної каравани, обвантаженої самоцвітами та золотим порошком.

Його спільник счудувався, як побачив таке богацтво, та став випитувати Фазія, як він міг заробити стільки золота за свій крам.

По повороті забажав заботатівший купець султанської царської гостини. Приймав великодушно приятелів, кождого гостя обдаровував дорогими дарунками. Так про його богацтва, яке дістав у Судані, говорили широко по цілій країні.

— Як ти міг, — спитав його один із приятелів при кінці гостини — за кілька місяців призбирати стільки грошей, коли ти мав крам, який, щоправда, продається з добрим зиском, але не за вагу золота, ба за ще більше, як це тобі пощастило?

— Це тому, що султан Ґнаун сподобав собі мене, — пояснив купець — бо я подарував йому стару ліхтарню.

— Ти справді маєш казочне щастя! — сказав тамтой — Справді Аллаг збогатить, кого захоче, — так є написано.

Один з присутніх, людина завистна та захланна, пожовк, як почув це. Він подумав собі: „Коли йому, як оповідав, султан Ґнаун дав такі богацтва за безвартісну річ, то що він дав би мені, колиб я приніс йому щось вартіснішого!“ І зараз постановив здійснити свій плян. Пішов, накупив гарних мисок, малюнками прикрашених, тяжкі срібні чайники та склянки, прикрашені золотими рисунками, та ріжну порцеляну. Все це старанно запакував.

Як прийшов до Судану, ще трохи й був би загинув у пустині, де нема нічого, лише Аллаг і де людина не чує нічого, лише шипіт змії, якийсь гук невидимих сил, гавкання шакалів, що чигають на добичу, — просив, щоби повели його перед султана та подавав йому чудові чайники, які приніс із собою, та инші дорогоцінности.

Осліплений стільки незнаними гарними річами, султан зажурився, як би то відплатитися за дарунок. Довго роздумував, а вкінці сказав: „Одно відповідне, що я міг би дати за ці чудові річі, це канділ (ліхтарня), яку я ношу на шиї, як дарунок від білого мандрівника.

Взяв у руку з великою пошаною ліхтарню та подав її ввічливо засмученому купцеві.

Так то завистний купець побачив, що його надія завела, бо втратив, коли тамтой мав користь. Вернувся засоромлений до Фезія зі шкодою, зданий на милостиню.

ЖАРТИ.

Якийсь молодий композитор із тяжким трудом вистарався авдієнцію в славного композитора Берліоза. Прийшов до мистця та відіграв йому якісь свої композиції.

— Я буду зовсім щирий — сказав Берліоз, коли вислухав його. — Не лише, що не знаходжу у вас ніякого дару, але й у цьому, що я чув, нема ні найменшої надії на будучину. Вважаю своїм обовязком сказати вам це, доки ви молоді та можете вибрати собі инше заняття.

Юнак відійшов розчарований. Коли вже був на сходах, Берліоз казав прикликати його назад і сказав йому:

— Я обстоюю мою думку, одначе мушу признати, що коли я був у ваших літах, мені сказали тесаме що й вам.

М. Зощенко.

СІРНИК.

Приїхав до нас із відчитом якийсь референт. Із союзу робітників обробітки дерева чи сірникового тросту. Невідомо. На чолі не мав виписане.

Виголосив довгу, гарну промову. Сказав богато доброго, приємного. Промисл, повідає, зростає. І видатність збільшується. Тай якість товару, каже, стає надзвичайна. Сам купував би, повідає, колиб гроші не були потрібні.

Гарну мав промову. З двадцять разів публика поплескувала та переривала бесідникові. Так кожному приємно, коли промисл зростає. Самі це розумієте.

Потім референт став наводити цифри. Для потвердження слів.

Навів два числа тай захрип. Узяв склянку води, прокеттував. Потім каже:

— Змучений я чогось, горожани, — повідає. — Закурю тепер собі папіроску, тай знову, каже, наводити-му числа.

Взявся закурювати папіроску. А головка сірника, який хотів засвітити, хай буде проклята! — зашипіла наче вуж і референтові в око.

Референт зловився рукою за око, заревів під небеса, тай упав як довгий. Сірниками тарах об землю. З болю чи що.

Промили йому око, перевязали хустиною та знову підвели його на підвищення.

Станув за столом і каже:

— Навіщо, — повідає — маю ще мучити вас числами та наражувати себе на небезпеку. Все, як бачите, ясне та зрозуміле. Вважав референт скінченим.

Щож, посипалися оплески тай кінець.

Публика розійшлася, бо розуміла гаразд, що нема чого набивати голови числами, коли все справді ясне та зрозуміле.

Суддя: Що вас тут привело?

Обвинувачений: Два полісмени.

Суддя: Цього я вас не питаюся, лише яка була причина. Певно пиянство.

Обвинувачений: Так, пане суддя, оба полісмени були пяні наче ніч.

В суді.

Суддя: Ви засуджені на смерть. Чи маєте ще що сказати?

Засуджений: Так, прошу ласкавого суду, аби повісити замісць мене того адвоката, що мене боронив.

Признання.

До акторки підійшов прошак і просив милостині. Акторка дала йому десять центів.

— Навіщо ви, пані, даєте йому гроші? — каже товариш прошака — та той драб грає комедію!

— Так? — каже каторка. — Го я йому дам доляра, бо свою ролю грає дуже добре.

—o—

Обмова.

— Знаєш, що? Ольга привела на світ трійняки!

— Трійняки? Гм... то це не буде на кождого батька навіть по одній дитині...

—o—

Суддя (до жінки, що виступає як свідок): Скільки літ маєте, пані?

Пані (вагається).

Суддя: Прошу не вагатися, кожда секунда погіршує положення — робить вас старшою.

ВРАЖІННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ ДОБРУДЖІ

(З черновецького „Часу").

—o—

Повертаючи з заслання на вакаційну відпустку в рідні підґірські сторони Буковини, задержався я на два тижні в північній Добруджі, щоби приглянутися безпосередно життю-буттю наших братів, потомків запорожських козаків, у північній части Добруджі. Мої спостереження, хоча дуже поверховні, настільки цікаві, що не від речі буде поділитися ними з ширшим кругом читачів „Часу", який ставить собі завдання обєднати духово всіх Українців у Румунії.

В цій найбільш на південь висуненій полосі розселення Українців в Румунії розсіяні вони в північній части Добруджі й у дельті Дунаю. Коли історичними центрами є оселі Дунавці й Моругіль, то культурним і політичним центром цеї области є повітове місто Тулча, яке числить 30 тисяч мешканців, між ними 10 тисяч Українців.

Українських культурно-освітних осередків нема, а жевріє українське життя лише по деяких сімях. Українці в Тулчі занимаються виноградництвом, рибальством та хліборобством. В двох місцевих церквах правилося богослуження ще перед двома роками по славянськи, але зі смертю обох українських священиків і надісланням румунських священиків перейшло богослуження проти волі населення на румунську мову.

Це відноситься до церков у всіх українських оселях Добруджі. Ґалацький епископат обсадив вже всі парохії румунськими священиками. Населення виступає одностайно проти нового стилю. Найяркіще відбилося це з нагоди цьогорішного Великодня, де церкви світили пусткою. Всі ці причини разом взявши, причиняються до упадку релігійних почувань. У гутірці з простолюддям вдаряє в вічі велика привязаність до правітцівської церкви.

Моя вандрівка попровадила мене з Тулчі до Моругіля. Ця українська оселя лежить 30 км. на схід від Тулчі і числить коло 350 дворів, між котрими є лише кілька татарських і 5 до 6 молдавських домів. Населення занимається риболовством і хліборобством.

Дальше на схід положений Вищий і Нищий Дунавець. Це колишня Запорожська Січ. Ще й сьогодня видні сліди старої фортеці. Тут оставляли козаки свої родини, коли йшли по своїм заняттям в дунайську дельту, щоб зїжджатися на релігійно-національне свято Покрови. Звідси воювали козаки старообрядовців (Москалів) і Турків. Тепер нараховують обі ці оселі коло 200 домів, з того 10 румунських, решта Українці.

Над Чорним морем лежить дальша українська оселя, порт Катарлез, теперішня назва Св. Юрій, заселений самими Українцями (до 2,500 душ). Населення занимається частинно скотарством, а головно рибальством у морю й Дунаю і має свою рибацьку кооперативу. Катарлез є головним центром морської ловлі риб.

В самій дельті лежить дальша українська оселя Карагурман з населенням до 1,500 душ, яке проживає зі скотарства й риболовства.

Другим містом в українській Добруджі є морська пристань Сулін з мішаним населенням. Українці мають свою окрему дільницю. 10 верст по Дунаю лежить Чамурлія. В обох місцевостях можна нарахувати до 2,000 Українців, які рибалкують і випасають худобу.

10 верст від моря в дельті лежить між килійським і сулінським рукавами Дунаю чисто українська оселя Летя з 1,800 населенням, яке рівнож знаходить свій прожиток у рибальстві й скотарстві.

Дальше на північ завела мене моя дорога до порту над Дунаєм, місточка Стара Кілія, з 3,000 населення українського і стількиж Москалів та Молдаванів. Мешканці Старої Кілії занимаються рибальством, скотарством і хліборобством.

В північно-східній окраїні Добруджі, що прилягає вже до акерманського повіту Бесарабії, лежать по Дунаю в напрямі до Кілії Пардин і Сатунов, які начислюють разом 60—70 дворів, котрі живуть із скотарства і риболовства.

В дельті наткнувся я ще на одну чисто українську оселю, Батлажанку, яка начисляє коло 40 домів.

На північний захід від Тулчі лежить на границі між Добруджею й Бесарабією пристань над Дунаєм, місточко Ісакча. З 3,000 домів будуть коло 300 українських, котрих мешканці живуть з хліборобства, виноградництва й пасічництва.

В цім куті Добруджі наткнувся я ще на такі українські оселі: Пошта, з якими 200 українськими і 50 молдаванськими дворами. 8 верст дальше лежить Телиця, яка числеть коло 300 самих українських дворів, котрих мешканці занимаються хліборобством і пасічництвом.

Врешті згадаю ще чисто українську оселю (2,000 душ) Ганчарку, котрої мешканці проживають серед лісів з хліборобства, виноградництва, лісництва й пасічництва.

Вичислені місцевости є чисто українськими. Крім них розсіяні Українці по 5—20 дворів по богатьох інших оселях північної Добруджі. Загально носить Добруджа міжнародній характер. Тут знайдете Болгарів, Турків, Молдованів, Греків, Італійців, Німців і Москалів. Точної статистики національностей нема. Загально можна приняти до 50,000 Українців на яких 200,000 загального населення Добруджі.

Всі вони говорять гарною українською мовою, яку зберігли від своїх дідів і яка пригадує говір південного Українця з Херсонщини. Краще зберіглася українська мова в західній Добруджі ніж в приморських околицях. Цей говір звуть там „буцівським"; пояснюють цю назву тим, що „буці" — себто добруджанські Українці — вигукують на волів словами: соб, сабе. Рівнож зберігли наші добруджанські брати старі обряди, які є цілком відмінними від звичаїв тамошніх Москалів, Молдованів або Болгарів. Писанки подібні як у буковинських селах над Прутом. Хати чепурненькі, в середині гарно прикращені, чистіщі як на Буковині, гарно обведені, носять чисто український будівельний характер і ховаються в зелені так, як на Буковині й Великій Україні. З пісенного репертуару замовкли вже історичні пісні; в новіщих часах проникає вже й зіпсута російська пісня. Молодь співає українські пісні залюбки многоголосним способом. З лірників нема сьогодня вже й сліду. — Історична ноша козаків сьогодня вже переведася: чоловіки й жінки носяться вже по міському. Вишивок бачив я дуже мало.

Саміж добруджанські Українці звуть себе „руськими", а Москалів називають „старообрядовцями", або „липованами". Співжиття між нерумунськими націями дуже добре, натомісць замітний антаґонізм до Молдаван. Мені оповідали старші люде, що перед 30 роками, коли Румуни взялися до насильної румунізації добруджанських Українців, існувала велика ворожнеча між Українцями і Молдаванами. Одначе коли румунізаторські заходи осталися безвислідними, завдяки привязаности наших добруджанських братів до рідної мови й гордої традиції, утихло це ворогування. Антаґонізм проявляється найбільше в тім, що нема тут подруж між Українцями й Молдаванами, натомісць стрічаються шлюби між Українцями і Болгарами.

Культурний рівень добруджанського Українця низький. Це наслідки того факту, що за часів турецького й румунського панування не було тут від 200 років української школи. Кілька десятків років румунської школи довели до того, що сьогодня розуміє молодше українське покоління й румунську мову. Вдаряє в вічи жажда за рідною культурою. Листівки з українськими видами, вишивками, церковнославянські книжки, ікони з України і малі брошурки мають великий попит.

Хоча добруджанський Українець живе без жадніського звязку з прочим українським світом — нема навіть звязку з Акерманщиною — то зберіглася всеж таки по сьогоднішній день у нього гордість на походження від українських козаків. Мені довелось чути таке пояснення походження сьогоднішних Українців у Добруджі: Коли перейшли козаки з гетьманом Мазепою в Добруджу, то остався гетьман в Ґалаці, а козаки розійшлися в дунайськім гирлі. Тодішнім осередком нового поселення був Карагурман, де козаки жили по куріннях. Опісля збільшилося число українських переселенців утікачами зпід кормиги кріпацтва, яке завела Москва на Україні.

Економічний стан місцевого Українця дуже бідний. Правительство стягає величезні податки з рибальського промислу. В теперішню пору замітний упадок рибальства, яке не дає доходів не лише на прожиток, але й на справлення нового інвентару. Земля не дає рівнож вистарчаючих доходів; з вимком околиці Тулчі, Пошти, Ганчарки та Телиці — вона пісна. З приростом населення панує при пересічно 10 до 15 десятинах на хазяїна голод на землю. Тож не диво, що тамошний наш земляк примушений шукати інших заробітків; він пролетаризується. Деякий добуток дає виноградництво. Тамошне „сарицьке" вино має добру славу завдяки своєрідному смакови. Торговля лежить в руках Греків, Болгарів, частинно Жидів та Москалів.

З історичного, фольклорного й етнографічного боку цей край надзвичайно цікавий і дає фахівцеви-дослідникови і культурному робітникови широке поле до праці. Для нас лежить тут все ще облогом. А ріжноманітність краси природи горами, степами, плавнями та морем приманює прямо до довшого побуту.

І. Луговий.

